

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

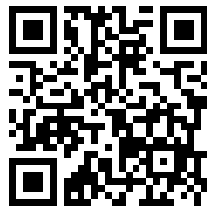
El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA
DE
ONJUNGENDO CUM
STUDIO JURIS
S. THEOLOGIÆ STUDIO.

QUAM
PRÆSIDE

VIRO ILLUSTRIS ATQUE EXCELLENTISSIMO
DOMINO
GODOFREDO DANIELE
HOFFMANNO,

IL. ATQUE U. J. D. SACRI CÆS. PAL. COMITE, SEREN.
WURTEMB. DUCIS CONSILIARIO, JURIS PUBLICI
ATQUE FEUDALIS PROFESSORE PUBL. ORD.

rel.

PATRONO ET PRÆCEPTORE SUO
SUMME DEVENERANDO

PRO LICENTIA

COMMOS IN UTROQUE JURE HONORES RITE CAPESSENDI

Die XXI. Martii MDCCLXIII.

H. L. Q. C.

[PUBLICE DEFENDET

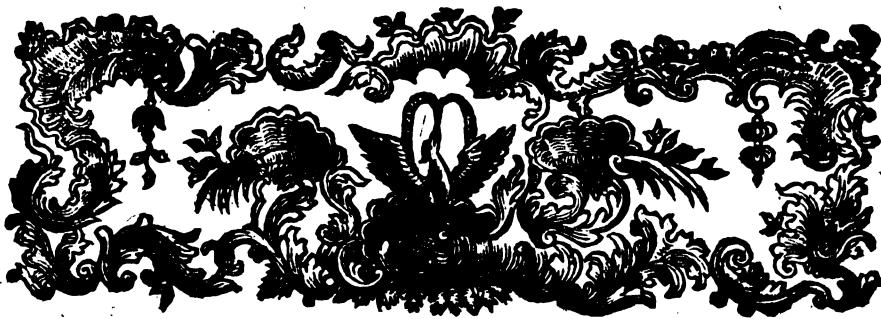
AUCTOR

JOHANNES CONRADUS WALTHER, *Erligheimensis.*
Supremi Dicast. Wurt. Advocatus.

TUBINGÆ TYPIS BAUHOFII & Vid. FRANCKII.

S. L.

§. I.

Editanti mihi de edendo aliquo studio-
rum meorum qualiumcunque specimine,
varia in mentem venerunt argumenta.
Selegi tandem, suadente *Illustri Domino*
PRÆSIDE, cujus consiliis insigni cum
fructu semper me usum fuisse, grato ani-
mo publice profiteor, e nonnullis, Ei propositis, hoc, quod
Titulus innuit, de *conjungendo cum studio Juris s. Theologie*
studio; rem, ut putem, non nullius momenti. Quo ci-
tius utilitas hujus argumenti unicuique, rem serio ponderan-
ti, in oculos incurrat necesse est, eo minus temeritatis ac-
cusari me posse arbitror. Agnosco vires meas exiguas, quæ
ad plenam & satis dignam rei tractationem plane non per-
tingunt; & nisi spes æquioris judicii superesse visa mihi
fuiisset, deterreri ab instituto facillime potuissim. Sed quis
nescit, in re ancipiti etiam tironibus aliquid audendi pote-
statem esse. Datur forte per hanc opellam altis occasio, in
rem ulterius inquirendi, ut deinceps etiam publicum ma-
jorem inde utilitatem capere possit.

§. 2.

§. 2.

Intelligitur hic per *studium S. Theologiæ* non tantum cognitio quædam catechetica primariorum fidei nostræ articulorum, sed plenior & uberior *scientia earum, quas Sacra Scriptura nobis exhibet, veritatum*. Cum autem vocabulum *Juris* significatis valde ambigui sit, in genere saltim innuitur, quod *sub illo complexum legum divinarum humanarumque*, quotquot nimirum hodie in Foro aliquem usum habent, intelligi velim.

§. 3.

Sequitur inde, magni momenti & insignis utilitatis, imo necessariam plane esse utriusque hujus *studii conjunctionem*,

§. 4.

Sedulum *S. Scripturæ* scrutinium *omnibus in genere hominibus*, cujuscunque vel ordinis vel dignitatis, vel sexus vel ætatis sint, summe necessarium esse, patet partim ex ipso, quo Deus lectionem illius graviter inculcat, *mandato*; v. g. 5. Mos. VI, 6. sq. Cap. XI, 48. sq. Col. III, 16. Psal. I. & Psal. CXIX, tot. Jos. I, 8. Joh. V, 39. 1 Tim. IV, 13. Matth. XXIV, 15. Apoc. I, 3. partim ex insigni, qua se ipsa commendat, *præstantia*; Veritates enim adeo suaves, salubres & sublimes proponit, ut quisque veritatis & salutis suæ studiosus ad attentam illius lectionem sponte invitetur. *In specie* autem etiam *Jure-Consultis* atque omnibus, qui Reipublicæ cum fructu præesse volunt, haud perfunctorie legendas esse Sacras hasce Pandectas, facile pervidebit, qui & oraculorum divinatorum, in quibus id ipsis injungitur, gravitatem, & exemplorum, quibus idem partim ex ipsa *S. Scriptura*, partim aliunde, insigniter illustratur, frequentiam, & rei ipsius naturam, curatius consideraverit.

§. 5.

Quam necessaria res sit, ut, qui circa administrationem Reipublicæ versantur, lectionem *S. Scripturæ*, eamque non per-

perfunctoriam, sed studio Juris accommodatam, sibi habeant commendatissimam, uti ex variis passim locis, v. g. a) Jos. I, 8. b) 1. Reg. II, 3. c) Es. XLIX, 23. d) 1. Reg. III, 9. e) Jos. VIII, 33. seqq. f) Jos. XXIII, 2. 6. g) Neh. IX, 34. 2 Chron. XIX, 6. 7. 8. Act. IV, 19. c. V, 29. queis multa alia tam è V. quam è N. T. possent jungi; ita inprimis ex b) Deut. XVII, 8. seqq. 18. patet. Potest hoc multis quoque *exemplis,*

- a) *Sapientiam in regendis populis & dexteritatem feliciter Rempublicam administrandi, non nisi per assiduam S. Literarum meditationem obtineri, ex dicto hoc evidentissime patet. Cur enim injungitur Josuz diurna & nocturna legis meditatio? Ratio extat in Textu, ut prudenter agas & felici regiminis successu gaudeas.*
- b) *Idem hic Rex Davides filio successori Salomoni inculcat ad eundem finem obtinendum.*
- c) *Hoc loco nutritii ecclesiz appellantur Principes: & quidem non eo saltem sensu, ut à Principibus ecclesiis earumque ministris præstetur, unde vivant; sed eo maxime fine, ut doctrina servetur pura, salubris & non aliunde, quam ex ipsa S. Scriptura, hauriatur. Quomodo autem principes sic nutrient ecclesias: quo modo ii, quibus à Principibus demandata est cura Reipublicæ, rite circa eas versabuntur, nisi penitioris S. Theologiz cognitione? conferri huc meretur Magnif. Universitatis nostræ h. r. Rectoris S. Rev. D. FABRI Disp. de Principe Christiano-Ecclesiz nutritio Tub. 1754. ed. §. 12. ff.*
- d) *Haud felicem successum regiminis sui sperare potest Salomo, nisi ipse Dominus illi largiatur cor obediens & sapientiam.*
- e) *Hic non sine emphasi roti Israëlî expresse adduntur Judices & Præfecti.*
- f) *Iterum distincte alloquitur Moses seniores Israëlî, ne in regendo populo recedant ab eo, quod scriptum est in lege Mosis.*
- g) *Levitz coram Domino fatentur, peccasse Reges, Principes, Sacerdotes & Patres, quod legem & testimonia ipsius neglexerint.*
- h) *Attentione digna ad h. l. suppeditat nobis b. WILHELMUS SCHICKHARDUS, Hebr. Ling. in Acad. nostra Tubingensi quondam Professor in Jure regio Hebraeorum Edit. Lips. p. 82. Theor. V. Rex bina legis exemplaria describere tenebatur. Diserte hoc præceptum Deut. XVII. 18. Et fiat, cum fuerit super thronum regni sui, ut scribat sibi duplum legis hujus è libro, qui coram sacerdotibus Levitis: cum habeat secum legatque cunctis diebus vitæ suæ, ut discat timore Deum, custodire legem & ex equi statuta. &c.*

100

*exemplis & ex ipsa S. Scriptura & aliunde petitis satis illustrari. Sufficiant ex S. Scriptura ea, quæ jam dedimus in notis v. g. Josuæ, Davidis, Salomonis, quibus addimus Josiæ (1 Reg. XXIII, 1. sqq). Singulare Exemplum in N. T. est Theophilus, cui Lucas c. I, 3, nomen *καταγραφε* impertit, eique Evangelium*

Ita explicant hunc locum multi & Judæi & Christiani Interpretes; dantur quoque ex utraque parte tales, qui per duplum legis non totum fenestarevchum, sed Deuteronomium tantum intelligi volunt. Putant alii, propria manu regem illam debuisse scribere; alii autem hoc nondum sequi volunt, quamvis dicatur: ut scribat. Fide autem dignior est prior sententia ob locum, quem reperimus in Authore probato, *Philone Judæo*, cujus è græco in latinum translata verba ita sonant:

Mox post acceptam potestatem jubetur Rex Deuteronomium, id est, legum compendium, describere manu propria, quo magis ea præcepta in hæreant animo. Nam legentibus elabuntur sententiæ, quod lectio moras non patitur, qui autem scribit per otium, imprimis & insigit mensi singula fideliter, non in transcurso animadversa, sed cunctanter, non prius cogitatione transeunte ad sequentia, quam bene pensatis, quæ præcellerunt.

& paulò post paucis interpositis,

Id ita fiet, si Princeps evolvet à se, non ab aliis scriptos commentarios. Nam libentius quodammodo agnoscet propria, sic secum cogitans: Ego tantus princeps scripsi hæc nullius usus opera, cum tot subditos habeam, fortasse, ut librum explerem literis, velut scribæ mercenarii? Aut oculorum acumen exercerem & celeritatem manuum, ut notarii? Nequaquam; sed ut inter transcribendum in animam imprimerem, & mensi divinos characteres inscriberem, nunquam eluibiles. Ergo cum alii Reges sceptro utantur pro gestamine, mihi pro sceptro erit hoc legum compendium; hoc insigni gloriabor, hoc me invictum reddet & inculpabilem, summique Regis imitatorum.

Theor. VI.

Et alterum semper secum ferre, ut indefinenter legeret.

Conf. B. DANHAUER part. 3. Laß. Cat. p. 165. *Woju meynen wir wohl, hat der König in Israel eben mit seiner eigenen Hand das Gesetz Moses abschreiben müssen? als darum, daß er nicht nur durch solches wiederholte Schreiben das Gesetz ins Gedächtnis brachte, sondern daß er auch ob demselben vielte in allen seinen Handlungen, sonderlich den Gottesdienst betreffend, sich nach derselben instruction richtete, und also dasselbe für sein Corpus Juris hielt.*

gelium suum dedicat. Conf. B. D. BENGEL in *Gnom.* ad h. l. coll. *Harm. Evang.* §. 1. n. 1. Prostant quoque multa hodie-
 norum Jure-Consultorum exempla, qui præstantiam S. Scri-
 pturæ gustantes hanc sedulo legerunt, atque Veritates illius di-
 vinas rimati sunt, & sic studium Theologiæ cum studio Juris
 conjunxerunt, ut deinceps etiam in alios ex scriptis, doctrinis,
 & monitis eorum usus haud exiguus redundare potuerit. Al-
 legabimus ex eis nonnullos. Pertinet huc JOH. REICHLIN,
 vulgo CAPNIO, JAC. JONAS, MICHAEL BERINGER,
 qui omnes J. U. Doctores simul officio Prof. Linguae Hebr.
 in nostra Academia functi sunt. i) D. AMBROSIUS LOB-
 WASSER. k) AHASV. FRITSCH, a quo varia insignia
 scripta edita sunt. b. D. D. FERD. CHRIST. HARPPRECHT,
 Ictus quondam in nostra Academia. Hic S. Scripturam sæpissi-
 me legit, & singulis paginis notas proprias adjecit. De b.
 STURMIO, Consil. Regim. Sereniss. Ducis Wurt. certo
 constat, eum tanto ardore Theologiæ inflammatum fuisse,
 ut, dum a Dn. DEC. ESENWEINIO primæ Linguae
 Hebricæ Elementa tenuiter apprehenderit, ipse tandem pro-
 prio Marte inaudito conatu adeo se exercuerit, ut *uno*
Mense Linguas Orientales, Copticam, Æthiopicam, fami-

i) Recenset illos & alios b. D. JOH. CHRIST. KLEMM in serie
 Profess. Linguae Hebr. in Academia Tubing. apud JO. JACOBUM
 MOSER, in seinem erlüterten Württemberg. 1. Th. n. 17. p. 119.
 sqq. qui etiam in alleg. Libro c. P. I. n. XVIII. vitam exhibet des
 Michael Beringers, J. U. D. und Hebr. Linguae Prof. in Tübingen
 à Successore Wilhelmo Schickardo descriptam, Tub. 1627.

k) Vitam ejus recenset MOSER in seinen Schwäbischen Merkwür-
 digkeiten, 1. Th. p. 172. sqq. Von diesem Bodwasser sagt auch
 DAN. HEINR. ARNOLD in seiner ausführlichen, und mit Ur-
 funden versehenen Historie der Königl. Reichs. Universität 2. Th.
 c. XV. p. 240. Er hat bekannter maßen die Psalmen Davids aus
 dem Französischen in Deutsche Reimen dergestalt gebracht, daß er
 eben so viel Zeilen und Solben behalten, als die Französische Ge-
 sänge gehabt, damit sie nach denselben Melodien gesungen werden
 könnten, von welcher Uebersetzung, so in sämtlichen teutsch Refor-
 mirten Kirchen eingeführt ist. 16.

familiares sibi reddiderit. Nota sunt porro insignia circa S. veritatem merita HUGONIS GROTH, cujus vitam succincte narrat Jo. Jac. Schudt. Frf. 1722. VITI LUCOV. a SECKENDORF, cujus vitam edidit Dav. Godofr. Schreber, Lips. 1734. CASP. ZIEGLERI, de quo videantur die *Hällische Beyträge zu der Juristischen gelehrten Historie*. P. III. p. 483. sq. Nota sunt BRUNNEMANNI, STRYCKII, BOEHMERI & in hac parte merita. Plures evolvi possunt in GOTTL. FRID. GUDII Vita Joh. Wilh. Hoffmanni, eique præmissa commentatione de Jctorum & Politicorum in Scripturam S. meritis critico - exegeticis. Lips. 1742. & in THEOD. EBERTI Elogiis centum Jctorum, qui Ebraeam Linguam & alias orientales auxerunt. Lips. 1628. Pertinent huc varii, qui simile fere, cum nostro, Thema tractarunt: CORNEL. SIEBENII, Oratio de conjungendo studio Græcæ Linguae cum Jurisprudentia. Amstelod. 1730. JAC. SCHALLER Diff. Philosophica de Origine Juris ex Imagine Dei, ac lumine honestorum & turpium post illam relicto. Arg. 1668. ERN. JO. FRID. MANZEL Meditationes Juris ad Pandectas *Særas* P. II. Rost. 1730. ANDR. SIGISM. SCHWARZ, Oratio de de Jctis S. Scripturam licite interpretantibus 1722. 4. JOH. HENR. à SEELEN, Jctorum, qui Lutheranismò insigniter profuerunt Tetras, Lubec. 1730. JO. PHIL. SCHMIDIUS, *Juristen gute Christen*, sive Schediasma historico-literarium de pietate & scriptis Theologicis Jctorum. Rost. 1730. Ita evolvi possunt in G. C. PREGIZERI præfatione ad D. Ahasveri Fritschii *wahren Herzens-Christen* ed. 1716. plura Exempla Jctorum, qui libros Theologicos scripserunt. Pertinet huc RUD. HEINR. ZIEGLERI Diff. de Jctis bonis Christianis Erf. 1711. J. G. PERTSCH, Diff. de Scientiis à Jcto imprimis germano addiscendis. Helmst. 1745. TRAUGOTT IMMAN. JERICHOVII de Jctis Theologis Epistola. Lips. 1721. JOH. PHIL. SCHMIDII Commentatio de pietate & Scriptis Theologicis Jctorum. Rost. 1730. HENR. ENGELB. SCHWARZII Commentatio de pietate & meritis Jctorum in Ecclesiam. Lips. 1739. SIM. PETR. GASSER Progr. de arduo veri ac
reli-

religiosi Jcti officio. Hal. 1729. CASP. ACHAT. BECKII
 Diss. de Jurisprudentia per emendationem Religionis emen-
 data Jena 1717. GEORG HENR. AYKER Progr. de Juris-
 prudentia nonnisi abutentium vitio vitiosa. Gœtt 1751. ERN.
 JOH. FRID. MANZEL de Jurisprudentia salutis civium æter-
 næ rationem habente. Rost. 1725. JO. HENR. MYLII Progr.
 de Jurisprudentiæ cum Theologia & Philosophia Conjunctio-
 ne. Lips. 1715. HENR. ERN. KÆSTNER. Dissert. de Nexu
 Theologiæ & Jurisprudentiæ. Rint. 1719. FRID. FRIES, Progr.
 de Jctis, quibus inter primos Religionis divinique cultus
 Reformatio curæ cordique fuit. Lips. 1730. JOH. ERN.
 FLOERCKEN. Histor. Nachricht von denen Kirchen-Scri-
 benten, so Christen gewesen. Jena 1726. HENR. WOLFG.
 FRATSCHNER Progr. de necessitate & utilitate lectio-
 nis Script. S. in fontibus. Erf. 1738. JO. GOTTL. REINECCII
 Progr. de Jctis, Reformationi-Ecclesiæ præludentibus. Frfr.
 1730. in opusc. p. 736-742. JOH. HARTW. REUTER de
 Jure-Cto Theologos imitante. JOACHIMUS HOPPERUS
 Libr. XII. de vera Jurisprudentia. Brunsw. 1656. Tacemus
 alios multos. Dices autem forsân, Lector benevole: quid
 opus est tanta Exemplorum & Auctorum farragine: Exempla
 quidem illustrent, sed non probant? Respondemus paucis:
 Non probationis causa attulimus, sed tantum, partim ad illu-
 strandum, quod tractandum nobis proposuimus, Thema,
 partim ad averruncandam à nobis animi novat urientis suspicio-
 nem. Interim cum Exempla quoque è S. Scriptura præmissi-
 mus, id omnino probe observandum, quod is sit *S. Scripture*
nos, ut per Exempla non modo illustret, sed & probet & præ-
cipiat. Sed descendemus jam ad magis specialiora, & arctum,
qui inter utrumque hoc studium intercedit, nexum ex natura
utriusque demonstrabimus.

§. 6.

Liceat hic ante omnia aliquid ex *Penelone de Eloquentia*
 afferre, ubi p. 19. *Socratem* allegans inquit: quoniam homo
 compositus est ex corpore & anima, cum hæc tum illud præ-

B

ba

bē debet exerceri. Duæ dantur scientiæ ad spiritum: duæ ad corpus pertinentes. Illæ sunt scientia legum & Jurisprudencia. Ad scientiam legum refert omnia principia Philosophiæ, quibus opiniones & mores personarum singularium, nec non tota Respublica in ordinem debet redigi; Jurisprudenciam autem vocat adminiculum, quo utimur ad deprimendam perfidiam & iniquitatem civium; dirimuntur per hanc processus, puniuntur vitia. Scientia Legum itaque sic maxime debet esse comparata, ut præveniatur malo: Jurisprudencia autem, ut illud sarciatur. ----- Sed pergit, adulterata est pulcherrima hæc disciplina. Scientiæ legum substituerunt vanas subtilitates Sophistarum seu falsorum Philosophorum, qui facultate judicandi abutuntur, & quoniam defectu quodam principiorum ad salutem publicam tendentium laborant, fines suæ ipsius utilitatis sibi habent propositos. Jurisprudenciam subsecuta est superbia Oratorum, i. e. talium hominum, quibus aliis placendi eosque occæcandi studium curæ cordique fuit. In locum Jurisprudenciæ, quæ medicina animæ ejusque passionum esse deberet, assurgunt falsi Oratores, nil nisi gloriam sibi comparare meditantes. Hæc *Fenelon*.

§. 7.

Patet ex his, ipsum *Socratem* jam perspexisse, solam Jurisprudenciam non sufficere ad tuendam veram salutem publicam: sed debere aliquid adesse, quo ea, quæ Jurisprudencia corrigere saltem potest, evitentur, eoque ipso etiam simul justitia in Rempublicam introducatur, idque per eosdem Rempublicæ Antistites & Gubernatores. Consentit cum hac sententia quoque *Cicero*, quando in præf. orationis ad Sacerdotes ait: Dii vos eosdem & Religionibus Deorum & summæ Rempublicæ præesse voluerunt. Idem *Cicero* de leg. non à Prætoris edito, ut plerique nunc, neque à XII. tabulis, ut superiores, sed penitus ex intima philosophia hauriendam juris disciplinam putat. Inde etiam apud Ægyptios mos fuit, ut *Plato* Lib. de Regno scribit, ut ex Philosophorum numero Sacerdotes,

cerdotes, ex Sacerdotum cœtu Rex eligeretur, atque ita Regem absque Sacerdotio imperare non liceret.

§. 8.

Ad stabiliendum hoc multum lucis adjiciunt verba Celeberr. Abbatis CLAUDII FLEURY in *Traité du Choix & de la Methode des Etudes* p. 204. ubi ita inquit : pour eviter tous ces Inconveniens, il faut laisser la plupart des Politiques modernes, & sur tout Machiavel, & l' Anglois Hobbes. Revenons à Platon & Aristote, dont la Politique est fondée sur des Principes solides de Morale & de Vertu. Elle a pour but, non pas d' elever un certain homme, ou un certain genre des hommes au dessus des autres ; mais de faire vivre les hommes en société, le plus heureusement, qu' il est possible : de procurer à tous les Particuliers la sûreté, la Possession paisible de leurs biens, la santé du corps, la liberté d' esprit, la droiture du cœur, la justice. Pour donner de si grands biens à toute une Société, ces Philosophes ont crû, qu' il étoit juste, que quelquesuns eussent la peine de veiller continuellement sur elle, de pouvoir à tous ses Besoins, de la defendre des Attaques du dehors, de maintenir la tranquillité au dedans. Voila, si je ne me trompe, les Principes de la véritable Politique. Mais pour le voir dans sa Pureté, il faut remonter plus haut que Platon & Aristote ; il faut l' apprendre de Moysé, de David, de Salomon, des Prophetes & des Apôtres, ou plutôt Dieu même, dont ils n' ont été, que les Interpretes. Ils nous diront, que tous les hommes sont frères, que le premiers etats n' ont été que des grandes Familles ; que chacun doit aimer la terre, ou Dieu l' a fait naître, & la Société, où il l' a mis, qu' il est juste, qu' un particulier donne sa vie pour le salut public ; que c' est Dieu, qui a établi des hommes, pour gouverner les autres ; que la personne du Prince est sacrée ; qu' il est établi pour defendre le peuple, & lui rendre la justice ; qu' il ne peut s' acquiter de son Devoir, si Dieu ne lui donne la sagesse ; & une infinité

nié d' autres maximes semblables, dont on pourroit composer un corps entier de politique, *tiré de l'écriture sainte.*

§. 9.

Percurramus itaque paucis leges divinas, Mosaicas imprimis, earumque dispositiones & fines sic, ut ad iurium scientiam aliquid inde lucis diffundatur.

§. 10.

Tempore Patriarcharum, ante & post diluvium, paucissimæ erant leges, quæ, exceptis quibusdam, v. g. de non comedendo sanguine (Gen. IX. 1. 2. 3. 4.) ex lumine conscientiz claræ erant. Ipse Deus hoc lumen conscientiz Caino tanquam speculum rectitudinis in faciem repercussit, dum ita eum alloquitur: Cur inhorrescis facie, & cur (sec. textum Ebr.) oculos adeo dejicis? Si integro es animo, cur non posses etiã erectus incedere, lætitiã & hilaritatem præ te ferendo; si vero non es animo integro, non mirum, peccatum tibi fores & fenestras præcludere, ut gestu nullo ad lætitiã possis erigi. Certe hic Deus Cainum ex intima conscientiz constitutione reprehendit & convincit, ut certi possimus esse, leges Patriarcharum fuisse 1) notiones anticipatas Dei, sancta Divinitatis simulacra, nondum disputationibus tam ambigua facta.

§. 11.

Non tamen negandum, cum legibus his fuisse conjunctas multas positivas propter longævitatẽ pene univærsales, de quibus tamen nil certi constituere valemus. Eo saltem sine hoc dicimus; ut appareat, quo tandem omnium legum positivarum & divinarum exitus tendat, nempe ut ætate mundi matura & hominibus disciplina probe subactis, deponatur tandem omnis forma coactionis & prodeat vera lex perfectissima

1) Nullam enim facultatem futurum minus in potestate habet Anima, quam Conscientiam, b, D; D. BENDEL, in Guom ad Rom, II. 15.

Altissima libertatis, regia illa lex amoris, quæ est lex sancte tandem naturalis, cordibus omnium inscripta.

§. 12.

Hoc vult Deus; præparat homines per innumeras disciplinas legum, ut veræ denique legis libertatis corda eorum capacia reddantur.

§. 13.

Ætas mundi sub Mosaicis dispositionibus tam duras leges requisivit; probe igitur animadverti oportet, Deum primo non nisi decem præcepta dedisse, & NB. non addidisse plus Deut. V. 22. postmodum vero tabulis lapideis insculpisse, quibus testatum dedit, se servili legum multiplicium de hoccaustis observatione non delectari, ut expresse Jer. VII. 22. 23. alte id reclamavit populo.

§. 14.

Si populus sensum legis percepisset, quod Deus per illum sensum Decalogi vicariam Christi obedientiam eis obtulerit, & adstipulationem propriam, legem servandi sine Christi merito (si meritum Christi in toto suo ambitu, quatenus non solum forensæ, sed etiam medicinale respicere debet, sumatur,) non desideraverit, mansissent forsitan exempti à tot oneribus legum, quibus postmodum, vituto ab ipsis parato, accumulati sunt. Sed quum omnes uno ore responderent: quicquid Deus nobis præceperit, faciemus: hinc tam sibi, quam nobis omnem imposuere obligationem, servandi totam legem, quam postea Jesus m) Chirographum (Col. II, 14.) contra nos ipsos scriptum, in Cruce sustulit & abolevit, ut redemptionem satis deprædicare nequeamus.

B 3

§. 15.

m) Confessi huc meretur S. Rev. D. D. HAUBER, in seinen erbaulichen und wichtigen Betrachtungen über die Handschrift, die wider uns war. Item Col. JOH. GE. ESTOR von der geilteten Handschrift durch Jesus. n. XLII. der neuen kleinen Schriften 1ster Band, 3tes Stück. p. 710. 711.

§. 15.

Novum igitur onus ad decalogum additum est, et si Deus dixerat, se nil additurum esse: Per Jeremiam enim ad interpretatus erat, se neque holocausta neque piacularia præcepisse, sed mandasse, ut voci suæ obtemperarent; Jer. VII. 21. 22. 23. 24. nempe 1.) aderat Exactione obedientiæ propriis viribus præstandæ; 2.) Execratio ob injustitiam & defectum obedientiæ perfectæ; 3.) Lex imprimis plurimas molestasque ceremonias ad ostendam Israëlitarum præ aliis populis impuritatem; 4.) Pœnæ gravissimæ violatoribus immittæ, imprimis violatoribus legum Sacerdotii.

§. 16.

Interea quamvis Judæi tot sibi postmodum leges impo- fuerint, quot numerare potuerunt membra corporis, ut id facile ex Riccii *Agricultura cœlesti* possem demonstrare; tamen leges ipsæ sunt Solonis & aliis quibusvis legibus longe sapientiores. & salubriores.

§. 17.

Ad ejusmodi leges populo Israëlítico datas pertinent fe- quentes; v. g. Lex *Talionis*, oculus pro oculo, dens pro dente; lex de *infantibus refractariis* morte plectendis; lex de *deprehensis in furto* ad restituendum duplum, quintuplum, septuplum obligatis; Lex de *fure nocturno*, qui si percussus fuerit, percussor morti non fuit obnoxius, quia fur pro latrone habebatur; Lex de *interficiendis Necromantis*, lex de non *affigendis peregrinis*; Ex. XXI. 23. 24. sq. XXII 1. sq. 12. 18-22. Lev. XXIV. 20. Deut. XIX. 21. Lex de puerperis; Lev. XII. 2. sq. Num. XVIII. 15. leges *matrimoniales*; Lev. XVII. XVIII. & XX. leges *pœnarum*, quibus *blasphemi* plectendi; Lev. XXIV. 10. sq. lex, *quo modo quis argento se redimere possit* a voto; Lev. XXVII. 2. sq. leges de *decimis*; Lev. XXVII. 3. Num. XVIII. 24. Deut. XII. 6. XIV. 22. *Regibus præscripta*; Deut. XVII. tot. lex de *testibus legitimis* Deut. XVII. 6. cap.

cap. XIX. 15. & alia multæ. Supra laudatus *Riccus* in lib. de agricultura cœlesti p. 257. numerat præcepta affirmativa 248, præcepta negativa 365 in Summa 613.

§. 18.

In his similibusque legibus emicat tum rigoris, tum æquitatis summa & justissima ratio. Quid vero dicam de *Proverbiis* Salomonis, quæ sunt leges sapientiæ æternæ, providentiæ immutabilis regula, quotidiana gubernationis Dei interpretatio. Nemo hominum, tum ratione methodi, tum ratione habituum sapientiæ & justitiæ, nec non ratione subtilissimæ interpretationis & in conversatione volubilis & in cathedra fixæ aliquid sapientius poterit proferre, sive ex *Confucio* sive ex *Græcis*, sive ex *Platone* sive ex *Wolffio* aliisque. Proverbiis omnia alia longe postponenda sunt.

§. 19.

Ipsam autem corpus *Historiarum sacrarum* in S. Codice tam limpide enarratarum sistit nobis thecam inexhaustam, unde regulas juris abstrahere possumus. Nonne enim *Grotius* in jure belli & pacis unice occupatus est in factis ad amussim regularum juris expendendis? Id ipsum autem in nostris quoque legum pandectis multoties reperimus.

§. 20.

Exploratum est igitur, quibus ex sacro Codice veritatibus studiosum juris maxime locupletari oporteat, ut scientiam juris amplificare & Corpus Juris Justinianæum cum majori perspicacia legere & ruminari possit. Beate cum iis agitur, quibus cursorie Titulorum & Pericoparum S. Scripturæ copia fit, ut Titulorum institutionum & pericoparum in digestis. Hoc pacto multò quoque amicrosculo juris disciplina sese amplecteretur cum Theologia.

§. 21.

§. 21.

Interim juris Studiosus, dum experitur, scientiam juris nulla re magis augeri ornarique, quam Theologiâ legum sanctarum dispositiones & fines, atque Auctoris legum intimos animi nexus & veritatum Typos perscrutatur. Multo plures inde fructus reportabit, quam investiganda legum humanarum civilium ratione & nexu. Quamvis autem in his multum frustra laboraverit: nec hic tamen labor sua utilitate prorsus erit destitutus. n)

§. 22.

Veritatum summa est, quod multiplex in veritate non nisi unum sit. Ideo sub paucas generales notiones revocare omnia, & specialia semper evchere ad universalitatem summam Theologus æque ac Jureconsultus nititur. Inde videt, tantum legum apparatus olim Patriarcharum tempore fuisse simplicissimas veritates, atque tandem ex multiplici mundano habitu adscito iterum in simplicitatem & universalitatem summam suo demum tempore revocatum iri. Philo de Abr. p. 350. homines sub tempore primo dicit *αυτηνοσ ηγυ αυταπειθεσ* fuisse, qui a se ipsis erudiebantur, & sic haud multis legibus opus habebant, uni legi, se ipsos purgandi simplicandique, adhærentes. Ipsorum confessio fidei brevis fuit, cogitationes de Deo experimentales & *αισθησεωσ* plenæ; & sic *συσθερα* eorum summum attingebat robur, & ad *αυτηνη* Philosophiæ optimæ penetravit.

§. 23.

Ecce secundum hoc Exemplar videtur Propheta summus *Iesus Christus*, dum se legum vinculis subjecit, nos legum Distor-

n) Dicitur enim in L. 20. ff. de Legibus: non omnium, quæ à Majoribus constituta sunt, ratio reddi potest. Loquitur ibi *ΙCtuσ* de Legibus civilibus, in quarum rationem inquirere non quidem actu prohibetur: Sed difficilem laborem esse saltem innuitur cō. Dn. Ass. HOPFERI Diff. ad h. l. sub Præsid. b. D. D. HELFFERLICHII habita,

Distorsionibus expedire, omnem legum multarum collisionem abolere, & id ipsum præstare, quod Prophetis toties inspiravit, ut scil. populus respiciat ad vias primæ institutionis, & sic requiem animorum inveniat; Jer. VI. 16.

§. 24.

Ipse Jesus simplicitate & Mysteriis plena dedit non nisi præcepta duo externa, Baptismum & S. Cœnam. Hinc *Eusebius* proluxe demonstravit, primorum ante Mosen Patriarcharum summas cogitationes fuisse plane easdem cum Christianis, qui postmodum Dei populus facti sunt.

§. 25.

Hæc jam sufficiant pro digito indice, quomodo Studiosus Juris, optima & simplicissima via, Theologicas veritates colligere possit, ut in Jure ipsi utilitatem præstent. Hac via deinceps diversa Dei Instituta non eo modo secum invicem committuntur, ut alteri ex altero interitus sparetur. Sed ita potius una scientia alteram illustrat, extollit, & singulæ eriguntur.

§. 26.

Restat jam, ut, quantum usum id præstet in ipso jure civili, rimemur. Dices forte benevole Lector! non opus esse, pro statu politico nostri temporis, ut nunc est, ut jureconsultus præter eas, quæ ipsi ad salutem necessariæ sunt, veritates fundamentales, seu catecheticas, ulteriorem cognitionem Theologicam calleat, maxime cum dulcissimus Salvator Jesus Christus leges civiles sanxerit nullas, Joh. XVIII. 36. Luc. XII. 14. sed potius, quæ ad Rerum publicarum vitæque civilis tranquillitatem & ordinem pertinent, Magistratibus suis legibus definienda & judicanda reliquerit, suosque parere illis jusserit; Math. XXII. 21. Rom. XIII. 1. sq. Tit. III. 1. 1. Petr. II. 13 - 17.

Respondeo : Nonne Jcto quoque innumeri occurrunt casus, qui non ex cognitione catechetica qualicunque, multo minus ex jure, sive civili, sive canonico, sive publico, sive feudali possunt decidi, sed scientiam uberiorem voluntatis ex S. Scriptura divinæ requirunt?

S. 27.

Respondebo autem hic paulo specialius. 1. Considera quæso Casus matrimoniales, Lev. XVIII. & XX. de Gradibus prohibitis o). Junge his causas divortii; cum hic valde dubitandum, an Adulterium & maliuosa Desertio, juxta Matth. V. & 1. Cor. VII. saltem locum illi dent, & annon vox illa *προφρα* magis adhuc, quam adulterium, prout vulgo definitur, significet; quæ quidem posterior sententia per praxin quoque jam abunde fuit approbata.

2. Respice causam juramentorum, cum Jure-Consultus in eo non subsistere debeat, ut ex *cap. cum contingat 28. x. de Jurejurando*, & *cap. 1. § 2. de pæctis in 6.* noverit, omne juramentum, quod salva vita æterna servari possit, servandum esse; sed ut ex Scriptura S. quoque perspectum habeat, quod, quia circa Dei nomen hic versatur, ipsi tale exigendi potestas sit; quod non nimis dominetur in conscientias &c. illud postulando.

3. Juvabit eum maxime etiam in dijudicandis suffragiis collegit, in quo forte membrum est, annon sint legi vel divinæ vel humanæ contraria. Sic Jonathan à patre suo Saulo in Davidis innocentis causa dissentire se testatur, patrique auctor est & suasor, ne in Davidem peccet, cujus facta bona ipsi valde fuerint; 1. Sam. XIX. 4. Ita Josephus Arimathiensis in defendendo Christo innocente officium facit; qua in re cum laterem lavare se videt, Senatui non suffra-

- o) Cum neque spatium neque Scopus Diff. permittat, ut in specialiora heic excurram, ablego Lectorem ad ELEUTHERII TAXIMENIS seu J. K. (KOCHII) *Wernunft- und schriftmäßige Gedanken von neuen Heurathen; über Lev. XVIII. Hanov. 1734. 4to.* qui attentione digna circa hanc materiam subministrat.

suffragatur, protestatione adversus iniquam damnationis Christi sententiam edita; Luc. XXIII. 51. Simili modo Nicodemus affurgit, & rem innocentis Jesu defendit, simulque efficit, ne contra leges, quæ auditâ unâ alteram quoque partem audiri, præcipiunt, peccetur. Joh. VII. 51. sq.

4.) Utile est ad alendam & conservandam in negotiis publicis tam necessariam Mosis & Aaronis concordiam, ad declinandas falsas suspiciones von Eingriffen etc. si tam Jureconsulti quam Theologi, alter in alterius foro, non sunt hospites. Ex eo, quod Theologi in jure & Jureconsulti in Theologia non sunt versati, oriuntur tot inter statum politicum & ecclesiasticum syaxes & collisiones, & si non collisiones, clandestinæ tamen similitates & quasi hereditaria inter utrumque statum antipathia.

5.) Inprimis autem utile est, ad capiendam genuinam *Επιεικειας* & æquitatis Ideam, quæ, uti in omni lege est observanda, ita in Corpore Juris præcipitur, & à Doctoribus commendatur quidem, sed in sacræ scripturæ & veritatum altioris ordinis in ea contentarum scrutinio discitur, & tanquam indigena accedente praxi Christianismi familiaris menti redditur.

6.) Non tantum utile, sed etiam indispensabiliter necessarium est varii generis officialibus Jure-Consultis & Politicis, in quos solos onus in causis, quas vocant, mixtis, judicandi, post habito Theologorum voto, devolvitur. Hic, ne quid veritas cœlestis, nequid Ecclesia capiat detrimenti, quomodo cavebit Jure-Consultus *αθεολογος*? Quot deploranda, etiam contra divinam legem, præsertim in causis matrimonialibus, ubique prostant delicta, obstetricante præfectorum *αθεολογια*.

7.) Multum prodest ad cultus divini interni & externi *γνησιότητα* contra insultus hostium cum effectu & protegendam & conservandam. Ex historia reformationis patet, Jure-Consultos Saxonicos electorales tempore Lutheri, Theologiæ non superficialiæ cognitione imbutos, multum promovisse

Cursum Evangelii. conf. supra alleg. FRIES de Jctis, quibus inter primos religionis divinique cultus Reformatio eura cordique fuit. Lips. 1730.

8.) Tria sunt mundi idola præcipua, & religionem & Rempublicam tinearum more corrumpentia. a) Ratio Status (vel conservandi vel augendi) b). Ratio Artis (ostentandæ); c) Ratio Lucri (captandi). Circa primum & tertium Jure-Consulti opera inprimis versatur; sed quomodo his idolis resistet, nisi solida Theologiæ & Sacræ Scripturæ, quæ pessimos hujus Idololatriæ effectus sola ob oculos ponit, imbutus? Cum itaque hodie ex magna parte cognitio causarum ecclesiasticarum à Jure-Consulto seu Magistratu politico inter nos Ev. pendeat, Potestate Pontificis Romani & Epp. per *Instr. Pacis Westph. O. Art. V. S. Jus diocæsanum* 48. quoad Evangelico-Lutheranos & Reformatos suspensa vel respectively sublata, non poterit non officio longe curatius fungi, si Providentiam DEI circa Ecclesiam, diversas, Dei Oeconomias, vias ejus publicas è Scriptura S. addiscat, ut in omni opere, quod ei obvenit, non ex humano modo arbitrio, sed ex Parrhesia quadam divina possit procedere.

Multum autem in omnibus juvabit Jure-Consultum *παιδείας & αιδήσεως*, quam utramque Phil. I, 9. conjunctam legimus.

Idem fere mecum sentit WILHELMUS ZEPPERUS, Theologus Herborenensis in *Explanatione Legum Mosaicarum: Præf. p. 11. seq.* quando inquit: "incidunt non raro casus, & quidem præter cætera in Delictis atrocioribus atque capitalibus, ubi Ecclesiarum Ministri, ad Magistratûs conscientiam, in communione sanctorum externa administranda, pro officii sui ratione, instruendam & muniendam, ad conscientias iterum aliorum infirmas tranquillandas, ad verbum & Legem Dei in concionibus suis, & privatim etiam, si Res ita ferant, digitum intendant, & huc Magistratus & Judices pios aliosque revocent: his interim existimantibus, Mosaica illa simpliciter & in univèrsum nunc abrogata, anti-
quata

"quata & obsoleta esse, frustra que adeo hæc inculcari. At
 "feri leviori aliquo motu ex velitationibus talibus facile pos-
 "set, ut hac quidem Ecclesiarum Ministri in hanc sententiam
 "delaberentur, quasi viri politici, minus honorifice de scri-
 "pturis & divinis legibus sentientes, magis in Bartholum &
 "Baldum quam Dei Leges jurarint, & nisi Dei sanctionibus &
 "legibus suppressis eminere atque emergere se, aut in gradu
 "suo atque fastigio permanere non posse existiment. Politi-
 "cis vicissim viris in mentem venire posset subvereri, ut Theo-
 "logi & Ecclesiarum Ministri ipsorum dignitati atque ampli-
 "tudini minus faveant, & *αλοτριοςπισκοπαυτες* in ipsorum ir-
 "rumpere vocationem, & alio quidem pede in suggestu sa-
 "cro, altero in curia consistere velint. Inique forsitan utri-
 "que. Deus enim, quando Mosen Reipublicæ & Aaronem
 "sacrorum in populo suo Antistites fratres germanos esse vo-
 "luit, illustri documento testatum fecit, ordinem politicum
 " & ecclesiasticum in regni sui administratione conjunctissi-
 "mum, & instar fratrum, animis, voluntatibus & studiis
 "unitissimos utrosque esse, mutuasque sibi, pro vocationis
 "cujusque ratione, operas tradere debere. . . . . Quem-
 "admodum ergo Magistratus, quæ ministerii ecclesiastici pe-
 "culiaria sunt, sibi non usurpat, quando Ecclesiarum curam
 "suscipit, utque in recte instituendo populo, catechisandis
 "pueris, erudienda Juventute scholastica, administratione
 "Sacramentorum, & disciplinæ ecclesiasticæ aliisque id genus
 "recte, secundum verbi divini regulam, omnia se habeant,
 "providet: ita vicissim Ministerium in Magistratûs vocatio-
 "nem propriam non irrumpit, si quæ Juris divini sunt, ex
 "Sacris Literis ipsi, & conscientiis laborantibus, aut minus
 "certis exponat & depromat, vitia aut nævos politiarum,
 "gubernationum & judiciorum monstret, eaque secundum
 "verbi divini regulam corrigi & restitui petat; si item con-
 "clusionibus divinis, quæ Juris divini ex S. Scriptura sunt,
 "contentum, suas, quæ Juris humani sunt, conclusiones,
 "determinationes, modificationes, restrictiones, amplia-
 "tiones,

"tiones, intactas relinquat Magistratui. Commune enim ob-
jectum, circa quod uterque ordo, suo tamen modo, versa-
tur, facit, ut multarum quoque actionum aliqua sit inter
iplos communicatio, non autem confusio." Hæc ZEPHERUS.

Recte igitur omnibus hisce pensitatis ; inveniet Jure-
Consultus, divinum verbum, atque legem v. g. de obedi-
entia erga Principem, Magistratum, humanis Legibus pul-
cherrimam & summis motivis conjunctam demum addere
formam & auctoritatem. Notiones itaque de Jure atque
Justitia admodum tenues & jejunas habere merito dicitur ille
Magistratus, qui Justitiam aliquam externam omnia ea esse
censet, quæ administranda tam à Deo quam a Principe ipsi
sint demandata.

§. 28.

Innumeras Leges Imperantes tum ad Ecclesiæ sanctita-
tem tum ad Reipublicæ salutem tulerunt, ut inde jus suum
civile majestate quadam divina condecorarent. Certe pii
Imperatores juris civilis Originem divinam esse volvere, dum
ubique ex principiis religionis, fidei & veræ justitiæ leges
suas tulisse tradunt. In *L. 2. Cod. de Officio præfetti præt.* per
belle dicitur a Justiniano ? *In Nomine Domini nostri IESU
Christi ad omnia Consilia, omnesque Actus semper progredimur ;
per ipsum enim Jura Imperii suscepimus : per ipsum pacem cum
Persis in æternum confirmavimus ; per ipsum acerbissimos hostes
& fortissimos Tyrannos dejecimus : per ipsum multas difficultates
superavimus : per ipsum Africam defendere, & sub nostrum Im-
perium redigere, nobis concessum est : per ipsum quoque, ut no-
stro moderamine recte gubernetur, & firme custodiatur, confidi-
mus &c.* Legantur Tituli Codicis de Summa Trinitate, L.I. t. 1.
de SS. Ecclesiis, L.I, t.2. de Episc. & Clericis, L. I, t. 3. de Epi-
scopali Audientia, L.I, t. 4. de hæreticis Manich. L.I, t. 5. rel-13.
In *L. 3. Cod. de Sum. Trin.* dicunt Imperatores Theodos. & Va-
lentin. *deceve arbitramur nostrum Imperium, subditos nostros de
Religione commonesfacere.* Ita enim & pleniorum acquiri DEI.

ac Salvatoris nostri JESU CHRISTI benignitatem possibile esse existimamus, si quando & nos pro viribus ipsi placere studuerimus, & nostros subditos ad eam rem instituerimus. Porro in L. 2. Cod. de veteri Jure enucl. pr. Nos itaque more solito ad immortalitatis respeximus presidium, & summo numine invocato, Deum auctorem & totius operis præfulem fieri optavimus &c. ibid. §. 1. Omnia igitur confecta sunt, Domino & Deo nostro Jesu Christo possibilitatem tam nobis quam nostris in hoc satellitibus præstante. L. 3. ibid. princ. & id quod erat dubium perscrutantes, omnibus quoque secundum datam nobis à Domino Deo & Salvatore Jesu Christo scientiam & intellectus vigorem imponentes competentem formam. Conf. omnino FRANC. BALDUINI Constantinus M. sive de legibus Constantini ecclesiasticis & civilibus Commentariorum Libri II. Basileæ 1556. 8. cura JOACHIMI CLUTENII Arg. 1612. 8. cum Præf. NIC. HIERON. GUNDLINGII. Hälæ 1727. 8. & in Jurisprudentiæ Romanæ atque Atticæ Tom. I. Justinianum vero catholicum, JO. ARN. CORVINUS. Mog. 1662. 12. & CONR. SAM. SCHURZFLEISCH. Vit. 1682. 4. orthodoxum scripsit. Prolixe etiam nuper admodum omnes leges & constitutiones Imperatorum Sacras atque Ecclesiasticas recensuit Dn. EUSEBIUS BEGERUS, in utilissimo conspectu Corporis Juris Romani, ad ordinem institutionum dispositi (Tub. 1762. 8. editi) P. I. de Jur. R. publ. n. 4. p. 30-7. Imo non tantum in Codice, sed & in ipsis jam Pandectis atque Institutionibus ejusmodi reperiuntur vestigia. Multi hinc inde jam collationem instituerunt in Leges Mosaicæ & Romanas. Eminent inter hos P. PITHOEUS Jctus, cujus Collationem exhibet Tractatum Criticorum Volumen prius S. Criticorum Sacrorum Tom. VII. p. 150. Simile præstitit supra jam laudatus ZEPER in Explanatione Legum Mosaicarum, qui p. 123. ita inquit: Collationem hanc non eo instituimus nomine & fine, ut Jus divinum per humanas leges & constitutiones justificetur aut corroboretur; sed ut ostendatur potius, Jus civile, & Romanum & aliorum populorum primigeniam suam originem

nem & fontem, tanquam rivulos ultimos & remotissimos respicere, legesque humanas, quæ boni aliquid, sani & præclari habent, Legi divinæ Mosaicæ, tanquam heræ & dominæ, famulari & ancillari, instar pedissequarum. CALVINUS, Prof. Heydelb. in Themide sua Hebræo-Romana his verbis scribit: Romanas cum S. S. Hebræorum Legibus, suavi admodum consensu in plurimis subinde conspirare, observatu facillimum est. Nec mirum, primigeniam quippe originem ac fontem ultimæ ac remotissimi rivuli quadantenus respiciunt. XII. Romanorum Tabulæ Græcos illos, Draconem, Solonem ac Platonem; hi vero Ægyptios: Ægyptii Mercurium Trismegistum; sed hic denique Mosen, Legislatorem omnium, vel Diodoro etiam siculo teste, primum, erecto velut digito demonstrant.

§. 29.

Imperatorum in Ecclesia tanta fuit accuratio, ut ex nimia postmodum Constitutionum sacrarum copia videatur Satanas copiam zizania inter bonos fruges seminandi quævisisse. Consideretur enim, in quam multas religiosas & humano saltim ingenio excogitatas formas successu temporis omnia abierint. Rectissime *Baco de Verulamio* in Serm. fidel. Lugd. Batav. 1641. ait: dicit Propheta: (Psal. XI. 6. Ez. XXXVIII. 22.) pluet super eos laqueos. Non sunt autem peiores laquei, quam legum, præsertim pœnaliùm, si numero immensæ & temporis decursu inutiles, non lucernam pedibus præbeant, sed retia potius objiciant.

§. 30.

Interea tamen ex hæcenus adductis satis apparet, quantum ex ipso Codice invitetur, ut Theologiam cum Jure Civili combinemus. Satis igitur id, quod proposuimus, Thema demonstratum nunc esse, censeo.

§. 31.

§. 31.

Cum autem veritatis, quam Scriptura S. exhibet, falsitas & pretium inestimabile unicuique Defectu cordis (Gall. Interieur) & animi levitate haud laboranti se sponte commendat; Objecta autem Juris nostri pleraque a Paulo 1. Cor. VI. 3. vocentur *ελαφύσια*, (de qua voce evolvi meretur B. D. WEISSMANNI Diss. compromissa Christianorum foro gentili præferenda, Tub. 1732.) eodem procul dubio sensu, quo id Dominus ipse Luc. XVI. 9-12. de bonis terrestribus pronuntiavit, & rei utilitatem & gravitatem ponderans proprio impulsu eo fertur, ut continuum earum scrutinium secum instituat.

§. 32.

Utilitatem vero haud exiguam hauriet contra etiam Theologus, si Juris, cum Canonici θ) tum imprimis etiam Romani Civitis, scientiam aliquam sibi comparat. Exeret illa se non tantum in eo, ut contra Leges non tam facile peccet, sed maxime, ut terminos juridicos, & loca, quæ Juris scientiam in S. Scripturâ sapiunt, melius intelligat. Non viderem Jurisprudentiæ Romanæ cognitionem Apostolum Paulum calluisse, omnes ejus epistolæ & sermones commutant. Testatur de hoc asserto locus Act. XXII. 28. ubi provocat ad Jus Civitatis Romanæ p); Rom. VIII. 15. ubi loquitur de Jure adoptionis filiorum Dei; γ . 17. de Jure Sui-

D tatis

o) FLOERCKEN *Gebanken von der Nothwendigkeit des Kirchenrechts vor einen Stud. Theologiz.*, Jena 1723. 4.

p) CH. CELLARIUS de S. Pauli Apostoli Rom. Civitate Hala 1706
 JOH. CASP. SANTIAROC Dissert. ad act. Apost. cap. XXV. 10. 12. de Apostoli Pauli ad Cæsarem appellet, Marpurg. 1621.
 AD. FRANC. SCHWARZKOPFF Epist. grat. ad Jo. Henr. Falckenhagium, ubi nonnulla differuntur de Pauli Apostoli eruditione pie directa ad Evangelii emolumentum, ejusdemque apologia inter afflictiones, qui cum Juris beneficio usus legitur præcipue Act. 24.

tatis Liberorum von dem Erbschafft- Recht der Kinder: Gal. IV. 1. 2. de Jure tutorum & curatorum; Gal. III, 15. & Hebr. X. 16. de Jure Testamentorum. Cum vero instituti nostri ratio haud permittat, hanc quoque rem prolixius persequi, eam saltem attigisse sufficiat, maxime cum alii id jam abunde praestiterint; inter quos conferri meretur: b. Johann Ernst Störckens Abhandlung von der Nothwendigkeit und Nutzen der Römischen Rechts, & Clahrheit in der exegetischen Theologie. Hala 1757. 4. JOH SAMUEL STRYCK, aliique multi, de Jurisprudencia Pauli Apostoli. Vult etiam Jus Canonicum, ut Clerici in secularibus literis non sint rudes, (& rationem addit) quia multum ad intelligendas S. Literas faciunt. c. 14. Dist. 37.

§. 33.

Non destituimur quoque Exemplis Theologorum, qui Juris nostri scientiae operam dederunt. Ipse b. LUTHERUS non hospes in illo fuit; Hinc in Tom. 1. Jenens. ad Psalm. CI. fol. 156. sententiam suam de Jure Romano ingenue exposuit; quando inquit: "Das Kayserl. Recht, nach welchem das Röm. Reich noch heutigen Tages regiret wird, ist nichts anders, denn heidnische Weisheit, welches die Römer, ehe denn Rom von Christen oder von Gott selbst nichts gehört hat, gesetzt und geordnet haben. Und ich achte wohl, wann jetzt alle Juristen in einen Kuchen gebacken, und alle Weisen in einen Franck gebraten würden, sie solten nicht allein die Sachen und Händel ungefasst lassen, sondern auch nicht so wohl davon reden noch dencken können; denn solche Leute haben sich in großen Händeln müssen üben, und gar mancherley Menschen Sinn lernen kennen, sind darzu mit hoher Verunft und Verstand begabt gewest. Summa: sie haben gelebt, und werden nicht mehr leben, die solche Weisheit in weltlichen Regimentern gehabt haben. Saepo laudatus ZEPER in libro, quem cum aliis ex Bibliotheca illustr. Domini Praesidis accipi, non vulgarem Juris cognitionem sapit. Dicit ille

ibi

ibi p. 704. "Leges vero Gentium (intelligit maxime civi-
 "les) legis naturalis fundamento superstructas, ipsius etiam
 "Dei esse, & sub providentiæ Dei generales actiones refe-
 "rendas, salvaque adeo conscientia Christianos illis uti &
 "vivere posse affirmamus. Magnus etiam in hoc genere ma-
 xime quoad Jus Canonicum & eccles. Prot. fuit. b. D. D.
 PFAFF, conf. dessen acad. Reden über das sowohl allgemeine
 als auch teutsche Prot. Kirchen Recht Grsst. 1747. item ejus
 Orat. de Eruditione jurid. 1720. recitata, in Oration. acade-
 micarum hexade n. 4. Tub. 4. Inter hos merito quoque
 refero Ven. D. superint. F. C. OETINGER; qui præter
 singularem in aliis scientiarum generibus eruditionem in Jure
 etiam nostro optime est versatus. Edidit ille jam varia spe-
 cimina, quæ hoc probant, atque ostendit & ipsam nexum
 Theologiam inter et Jurisprudentiam, ac utilitatem, si invi-
 cem illæ combinentur. Eximium est judicium, quod de eo
 dedit b. D. BENDEL in Abriß 2c. p. 326. Plures allegare nec
 finis nec spatium Dissertationis permittit.

§. 34.

De publico jure tum universali, tum particulari,
 v. gr. Germanico ipso, multa hic dicendi otium mihi
 fecerunt, qui Scripturam Sacram inter fontes & admi-
 nacula illius retulerunt & strenuos *Juris Divini positivi*
publici vindicæ egerunt, PHIL. REINH. VITRIARIUS
 in Disp. de adminiculis juris publ. Sect. 2. cap. 1. JOH.
 PETR. DE LUDEWIG in singularibus Juris publici,
 Præf. cap. 2. §. 2. Class. I. pag. 18. ubi tamen abufum, olim
 saltem commissum, nimis acerbè perstrinxit; JO. JAC. MO-
 SERUS in opere majori Juris publici L. I. cap. 26. §. 1. &
 cap. 27. P. 2. p. 167. & 186. seq. nec non in primis quoque
 Illustr. DN. PRÆSES, tum in doctrinis, tum in scriptis suis,
 velut in Thesis juris publici & Feudalis de Anno 1753. th. 1.
 p. 1. & in Disp. de jure publico præsertim Imp. Rom. Germ.
 generatim à Filio Ejus Dn. M. JO. DAN. HOFFMANNO
 1. Oct. 1762. defensa, §. 5. & 29. pag. 2. & 5.

Sed hic Finem facio. Quumque modus sentiendi Dnorum Præceptorum, quos ad feros usque annos maxime venerabor, ob soliditatem cum æquitate, imprimis quoad veritates scripturæ S. conjunctam se admodum apud me infinuerit, pone sequar eorum usus & vestigia, ut Provinciale Jus Wurttembergicum q) cum Romano conferendo via mihi magis magisque fiat expedita. Et sic ex mea quoque tenuitate eo semper allaborabo, ut conservetur & obtineatur finis ille juris: ducere vitam quietam & pacificam in omni tum pietate, tum honestate.

q) Cujus scilicet ipsius insignem quoque fontem esse æquitatem & divinas leges, toto primo capite tractatus sui de fontibus ejus pluribus comprobavit Præceptor Venerandus Du. D. CHRISTOPH. FRID. HARPPRECHTUS Tub. 1723. 4.

FINIS.

NOBIS.

NOBILISSIMO atque DOCTISSIMO

DOMINO

AUCTORI RESPONDENTI

S. P. D.

P R Æ S E S.

QUod circa præsens hoc Tuum institutum *Nobilissime* DOMINE WALTHER! laude dignissimum est, id ego quidem non in eo saltem quæserim, quod de conjungendo cum jurisprudentiæ Studio S. Theologiæ Studio, tuo & quem Tibi parasti, sensu atque adfectu, differas, sed potius in proprio Tuo exemplo, quo cum indefesso utriusque civilis & publici juris studio, Theologica quoque studia, quæ quod ipsam Theologiam: vel, si mavis, non fucaram pietatem in Academia conjunxisti. Fieri hinc aliter non potuit, quam quod Deus juridicis quoque Studiis Tuis ita benedixerit, ut ea Ordini nostro, in examinibus, quæ cum laude sustinuisi, comprobata perplacuerint.

D 3

Nelui

Nolui ideo etiam vel thema hoc Tuum, ejusque proprio Marte susceptam elaborationem Tibi dissuadere, vel Scriptum Tuum meis interpolare accessionibus. Facile equidem hac occasione, nec adeo præter rem, in veterum, eorundemque ethnitorum adhuc, Jurisconsultorum Romanorum, laudes excurrere potuissim, quorum quippe *religionem & pietatem*, singulari oratione Ultrajecti Anno 1717. deprædicavit CORNELIUS van ECK, *sacerdotium* vero pluribus descripserunt WILLENBERG, KLEIN, GEUDER & WILDVOGEL, ut *philosophiam* illorum juridicam, maxime *Stoicam*, penitus taceam, L. I. pr. & §. 1. ff. de Just. & Jure. Potuissim, uberius illustrandi & confirmandi argumenti Tui causa, ea omnia proferre, in quibus jurisprudentia nostra multis hodiernum, tum jure, tum injuria, tam *paganismum*, quam nescio quem *papismum* redolere videtur, si quidem HENR. ERN. KESTNERI Diff. de jurisprud. paganizante, Rint. 1711. & PHIL. BARTH. GERDESII Diff. de jurisprud. non papizante, hujusque vindicias, Gryphisvv. 1732. 1733. edd. aliorumque multorum scrinia, expilare voluissim. Potuissim, ubi *Salomonem* laudasti, *Imokianam* de ejus judicio. Alt. 1734. edit. Disp. sub incudem revocate. Potuissim singularem ipsius quoque Regis *Davidis* Jurisprudentiam, in *Psalms* latentem, aliis forsan, post ejusdem KÆSTNERI Diff. Rint. 1706. officium
 Psal-

Psalmum XV. illustrantem, confirmare argumentis.
 Hinc in eos duo insignes Jcti commentati sunt,
 EUD. scil. FERRANDUS & CONR. HERESBACHIUS.
 Potuissent, hoc imprimis tempore, eos collaudare
 Jurisconsultos, qui in sacram passionis Dominicæ
 historiam, EMUNDI MERILLII, JO. JAC. WISSEN-
 BACHII, DAN. CLASENII, JOS. AVERRANII, &
 ANT. BALTH. WALTERI exemplo insigniter com-
 mentati sunt. Potuissent patres ecclesiæ, quorum non-
 nulli eximii insimul Jurisconsulti fuerunt, velut TER-
 TULLIANUM, etiam a Jcto hujus nominis diver-
 sum, ipsumque AUGUSTINUM, a B. BOEHMERO
 pec. Disp. Halæ 1741. hoc nomine celebratum, in
 partes Tuas advocare. Quanta sint Jctorum Germa-
 nicorum Sæculi XVI. quorum mos, CHRIST. AUG.
 HEUMANNO in sing. Diss. Goett. 1738. edita, teste
 longe gravissimo, singulatim fuit, disciplinæ suæ &
 Theologiæ & pietatis studium adjungere, & novio-
 rum quoque, BOEHMERI, ESTORIS & LEYSERT,
 in Augustanam Confessionem, scripta quoque merita,
 quæ Jenæ 1738 peroravit JO. CHR. MYLIUS. Nec
 desunt *postilla* a Jctis hoc ipso nomine scriptæ, veluti
 a JOACH. a BEUST Vitemb. 1618. 8. GE. CHRIST.
 WALTHERO. Nor. 1659 8. & JAC. BRUNNEMAN-
 NO, Halæ 1708. *4* ut nihil de ineptis illis veterum
 processibus diaboli contra Christum, nihil de priscis
 FICK-

FICKLERI & SANDÆI Theologiis Juridicis, de WINDECKII Jcto Theologo, de VOETHI Jurisprudentiâ Sacra, de VOGLERI corpore juris biblico, de DANNHAUERI & REINKINGII politia biblica, de CARMONIS orthodoxia & CARPZOVII allotrio episcopia Jctorum, de KESTNERI Clerico juris perito, illustris ESTORIS cura circa hymnos ecclesiæ nostræ, & de sexcentis ejusmodi aliis theologico juridicis dicam. Potuissẽm Jctos in sanctorum plane numerum relatos, Jctos Pontifices, Cardinales, Archi Episcopos, Episcopos rel. desiderantes ad litteratissimam C. F. HOMMELH litteraturam juris p. 349. ablegare. Potuissẽm illos evocare Jctos, qui singulatim de eo scripserunt, quod circa S. Scripturam, Baptismum, S. Cœnam, diem Dominicam, Festa, ministerium, aliæque ecclesiastica omnia iustum sit, amplissime ab Exc. Dn. D. TAFINGERO nostro laudatos. Potuissẽm denique multos nominare Jctos, ex *Theologis* tales factos & viceversa multos quoque *Theologos*, citra *apostasie* crimen ex Jctis tales factos, uti JOH. GOTTL. OLEARIVS *Lutherum* ex juris studioso theologum & *Zieglerum* ex theologo Jurisconsultum sing. Disp. Lips. 1709. repræsentavit.

Sed nolui, ut dixi, Tuos turbare circulos, nec alio animo hancce epistolam scripsi, quam bene Tibi precandi, meumque singularem in Te affectum testandi causa. Vale! Scripsi Tubingæ XIV. Martii MDCCLXIII.

* *
*

* *
*